

PROJEKT

Tillsynskampanj 2011

Märkning av kemikalier och livsmedel

- Kontroll av märkning inom dagligvaruhandel i Haninge, Tyresö och Nynäshamns kommuner

Genomfört vecka 38, 2011

Projektgrupp:

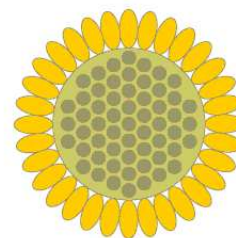
Margareta Jonsson

Magdalena Salomonsson

Annelie Mattsson

Mika Silvikko

R
A
P
P
O
R
T

SÖDERTÖRNS
MILJÖ- & HÄLSO-
SKYDDSFÖRBUND

136 81 Haninge
BESÖKSADRESS
Rudsjöterrassen 5
TELEFON 08-606 93 00
FAX 08-606 93 01
E-POST
miljokontoret@smohf.se
www.smohf.se

Sammanfattning

Vecka 38, 2011 utförde vi på Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund en tillsynskampanj riktad mot 50 livsmedelsaffärer i våra medlemskommuner Nynäshamn, Tyresö och Haninge. Dagligvaruhandeln valdes ut på grund av att den berörs av många olika frågeställningar avseende redligheten vid livsmedels- och kemikaliehantering. Vi bedriver kontinuerlig tillsyn över dagligvaruhandeln men bedriver normalt livsmedels- och kemikalietillsyn separat från varandra.

Kampanjen gick ut på att kontrollera verksamheterna utifrån kemikalielagstiftningens och livsmedelslagens bestämmelser om märkning. Från förbundet har totalt 30 av de anställda deltagit i projektet. De har med hjälp av en checklista inspekterat dagligvaruhandeln under veckan.

Totalt kontrollerades 366 produkter, varav 188 livsmedel och 178 kemikalier. 247 anmärkningar registrerades, 139 på livsmedel och 108 på kemikalier.

Ungefär 58 % av livsmedelsprodukterna och 51 % av kemikalieprodukterna fick inte några anmärkningar alls. Sju butiker klarade sig utan anmärkning på sin livsmedelsmärkning och lika många på sin kemikaliemärkning.

Fyra livsmedelsprodukter stod tillsammans för nästan en fjärdedel av alla anmärkningar (34 st). På kemikaliesidan fanns det inte några produkter som var så extrema. Däremot är det uppseendeväckande att så många tändvätskor var felmärkta dessutom från flera olika leverantörer. Samtliga hade gjort närmast identiska felskrivningar.

Resultatet kommer att användas för att bedöma behoven av framtida tillsynsinsatser. Vad gäller felaktigt märkta och förbjudna produkter kommer den informationen lämnas över till respektive avdelning inom förbundet. Även Livsmedelsverket och Kemikalieinspektionen kommer att få ta del av resultatet. Under hösten kommer det göras en fördjupad analys av inspektionsmetodik.

Bakgrund och problembeskrivning

I dagligvaruhandeln finns en mängd frågeställningar som berör redligheten vid livsmedels- och kemikaliehantering. Enligt livsmedelslagen, kemikalielagstiftningen och miljöbalken har förbundet som tillsynsmyndighet ansvar för att ha en överblick över dessa verksamheter. Vi upptäcker relativt ofta i samband med inspektioner produkter som har felaktig märkning. Därför behöver vi fokusera på märkningskontroll. Märkning är viktig ur många aspekter, främst för att kunna identifiera vad som finns i olika förpackningar, hur produkten ska förvaras och hanteras, om det finns några försiktighetsmått som ska vidtas när man hanterar den.

Den arbetsmetod vi använder för att samlat inspektera så många företag som möjligt passar utmärkt denna bransch där vi har så många enskilda företag.

Syfte

Kampanjens främsta syfte är att lyfta fram och kontrollera de livsmedelshygieniska, hälso- och miljöfaror som är förknippade med märkning av livsmedel och kemikalier inom dagligvaruhandeln. Både företagen och allmänheten får i samband med kampanjen viktig information om märkning så att de genom aktiva val kan påverka sortimentet i affärerna och köpa miljövänliga och hälsosamma varor.

Mål och delmål

Det viktigaste målet för kampanjen är att handlare av dagligvaror och deras kunder ska bli tryggare vad gäller redlighet vid livsmedels- och kemikaliehantering. Det är också viktigt att upplysa handlarna och allmänheten om vad lagstiftningen säger om dagligvaruhandeln ur livsmedels-, miljö- och hälsoskyddsperspektiv. Det kan inom branschen finnas många felmärkta och felaktigt

förpackade produkter som är skadliga för både människor och miljö. Vi vill genom projektet få en uppfattning om hur utbrett problemet är.

Ett av målen för Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund är att utveckla och förbättra vår inspektionsmetodik. Vi arbetar ofta i projektform men då över relativt långa tidsspann (månader, säsonger, kalenderår). Under hösten 2010 genomförde vi ett inventeringsprojekt av frisörverksamheter genom att all tillsynspersonal samlat under en vecka arbetade i projektet. Vi vill se om arbetsmetoden fungerar även för denna typ av kampanj.

Det är av centralt intresse för förbundet att få reda på hur det ser ut hos våra handlare när det gäller redlighet och miljömässiga frågeställningar. Vi förväntar oss att kampanjen ska resultera i ett beslutsunderlag för att kunna bedöma vilka tillsynsresurser som kommer att krävas i framtiden för den här branschen.

Avgränsning

Vi vände oss till alla matbutiker i Haninge, Tyresö och Nynäshamns kommuner. Utifrån denna grupp valdes de ut som säljer både kemikalier och livsmedel. Ett annat kriterium var att företaget inte inspekterats i tidigare projekt avseende kemikalimärkning. Avseende livsmedel kontrollerade vi i första hand butikspackade produkter, i andra hand packat godis och läsk, i tredje hand matprodukter från andra kulturer. Avseende kemikalier kontrollerade vi hushållskemikalier som till exempel T-sprit, rengöringsmedel, bekämpningsmedel och särskild uppmärksamhet gavs till tändvätskor.

Genomförande

Projektet drevs av en projektgrupp som initialt bestod av miljöinspektörerna Margareta Jonsson (projektledare), Magdalena Salomonsson, Annelie Mattsson och Mika Silvikko. I slutskedet av arbetet fick Magdalena Salomonsson andra arbetsuppgifter och ersattes inte av någon annan medarbetare.

Projektgruppen har tagit fram underlagsmaterial i form av checklistor, utbildningsmaterial, objektlistor, pressmeddelanden samt ansvarat för att allt ska löpa under kampanjveckan.

Kravet på checklisten var att den skulle vara upplagd så att man skulle kunna besvara frågorna med ja och nej. Dessutom skulle man med en halv dags instruktioner kunna utföra inspektioner. Ett utkast till checklista togs fram och testades hos fyra olika verksamhetsutövare. Utifrån resultatet av testet reviderades checklisten till sitt slutgiltiga utseende, se bilaga.

Alla matbutiker i våra tre medlemskommuner fick i slutet av augusti skriftlig information om projektet. Informationen innehöll uppgifter om när det skulle ske och vad vi skulle kontrollera. Pressmeddelande har på bred front skickats ut inför kampanjveckan. Under projektets gång har politikerna i förbundets direktion informerats om att kampanjen ska ske vecka 38 och om vad den skulle komma att innehålla.

Kampanjen utfördes under vecka 38. Den inleddes med utbildning och genomgång av checklista samt praktiska detaljer förknippade med projektet. Vi bjöd in Louise Ekström, informationsansvarig på Sveriges konsumenter att hålla en föreläsning för oss. Därefter gjordes inspektionerna och data samlades in. Rapporten presenterades till alla medarbetare vid avslutning av projektet.

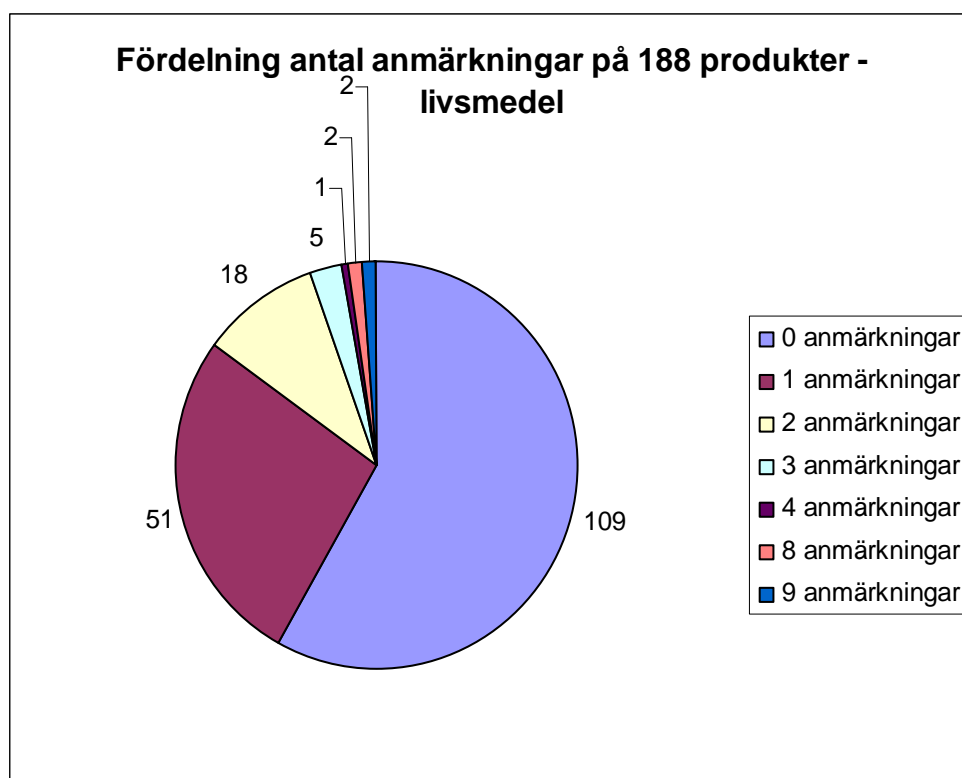
Resultat och diskussion

Av de 52 objekt som valdes ut inspekterades 50 under kampanjveckan. Det föll således bort två verksamheter som inte kunde inspekteras. Dessutom visade det sig att två av butikerna inte hade några kemikalier i sitt sortiment. Därför kontrollerades livsmedelsmärkning hos 50 butiker och

kemikalie märkning hos 48. Av de butiker som inspekterades fanns 24 i Haninge, 12 i Nynäshamn och 14 i Tyresö. Totalt kontrollerades 366 produkter, varav 188 livsmedel och 178 kemikalier. 247 anmärkningar registrerades, 139 på livsmedel och 108 på kemikalier.

Livsmedel

Av de kontrollerade livsmedelsprodukterna fanns det inga anmärkningar på 109, det vill säga 58 %. Resultatet är mycket bättre än vad vi befarade särskilt om man tar hänsyn till att vi har valt ut varor som vi erfarenhetsmässigt haft problem med tidigare. Fyra produkter står dock i en klass för sig eftersom de tillsammans ansvarar för nästan en fjärdedel av alla anmärkningar (34 st). Det är positivt att det är så få produkter som har riktigt dålig märkning och överraskande att det är så stor andel som är bra.

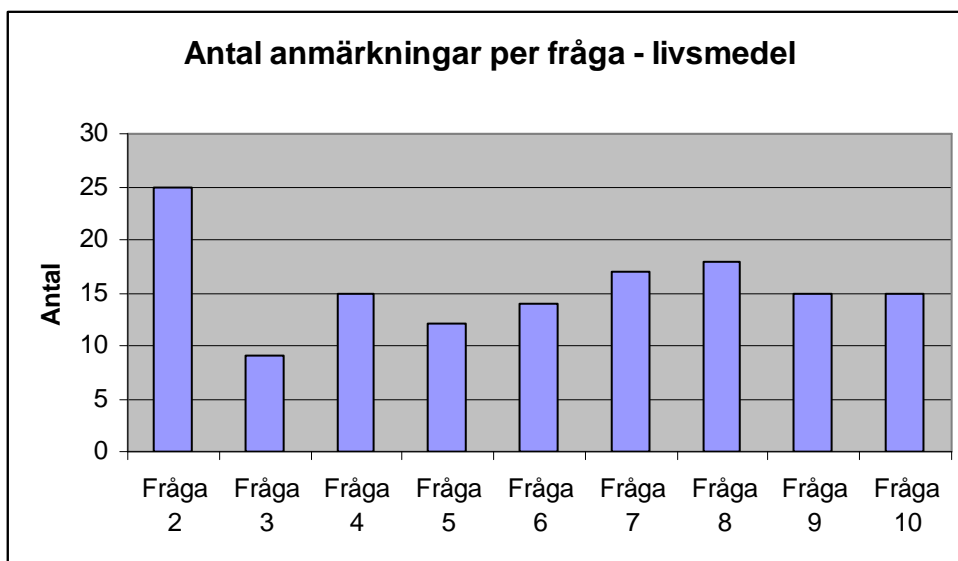

Figur 1. Antal anmärkningar fördelat per produkt - livsmedel.

Sju av butikerna fick inte några anmärkningar alls, 13 fick en anmärkning. Det verkar som om många handlare och också leverantörer har börjat prioritera märkningsfrågor och att varorna ska vara rätt märkta.

Den livsmedelsfråga som genererade flest anmärkningar, 25 stycken, var fråga 2 avseende korrekta kontaktuppgifter. Det är viktigt med kontaktuppgifter för att kunderna ska kunna veta vart de ska vända sig exempelvis om de vill reklamera varan eller har frågor om den. Övriga frågeställningar fick en relativt jämn fördelning av anmärkningar, se figur 2.

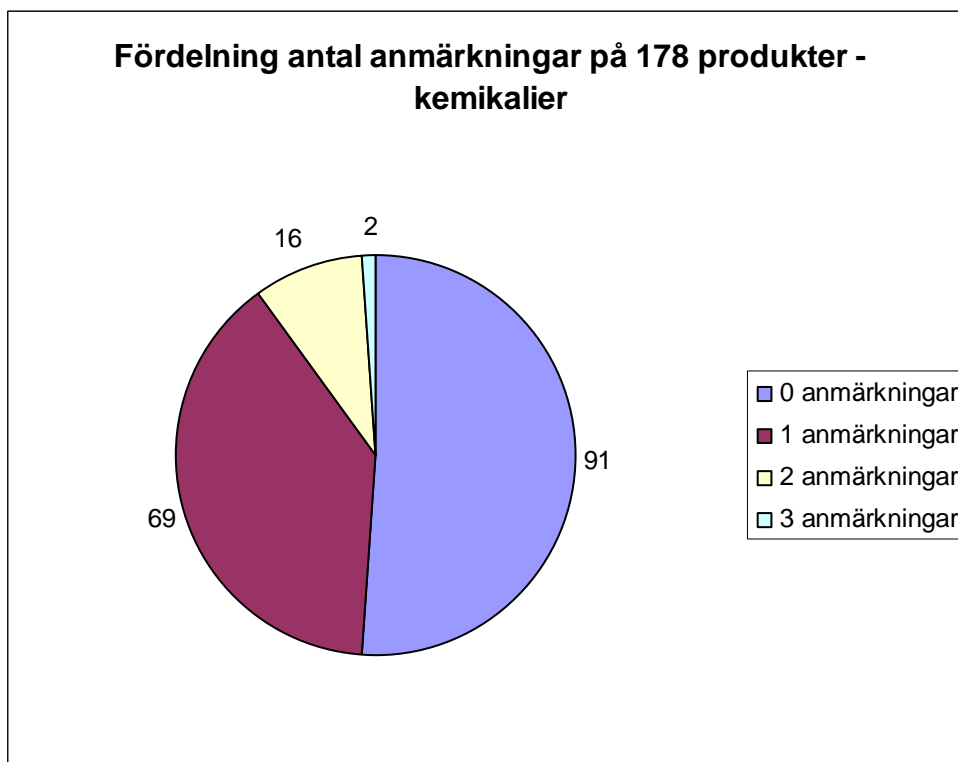
Det är intressant att notera att fråga 3 som avser märkning på svenska är den som har minst antal anmärkningar, 9 produkter av 188 kontrollerade. Svensk märkning har tidigare varit en brist som vi ofta har hittat i många butiker och som vi förväntade oss att hitta i det här projektet.

Figur 2. Antal anmärkningar fördelat per fråga - livsmedel.

Kemikalier

Av de kontrollerade kemikalierna fanns inga anmärkningar på 91, det vill säga 51 %. Liksom på livsmedel är det positivt med så hög andel produkter med bra märkning. Däremot ser vi inte på samma sätt några produkter som genomgående har riktigt dålig märkning. Det fanns två produkter som fick tre anmärkningar vardera, resten hade en eller två. Avseende kemikalier fick sju av butikerna inte några anmärkningar alls, nio fick en anmärkning.

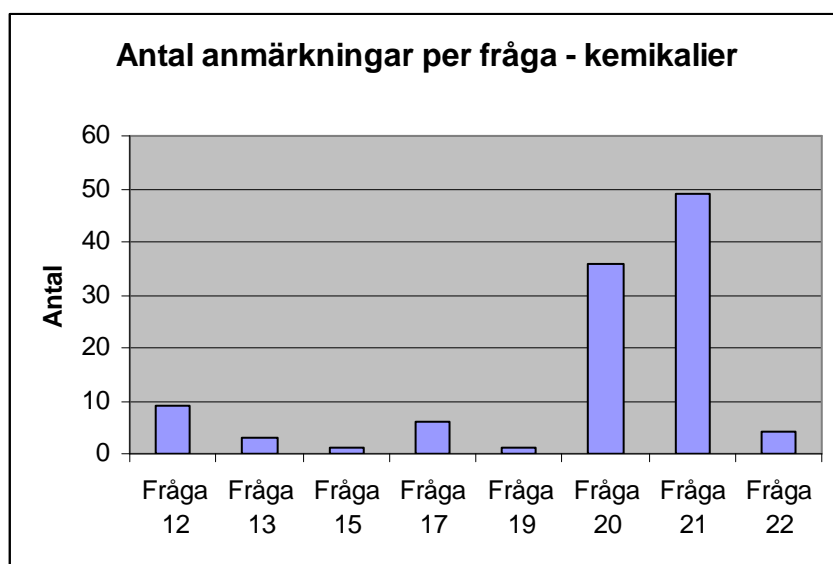
Figur 3. Antal anmärkningar fördelat per produkt - kemikalier.

Det är uppseendeväckande att så många tändvätskor var felmärkta (fråga 20), dessutom från flera olika leverantörer. Samtliga hade gjort närmast identiska felskrivningar avseende frasen "Förtäring av tändvätska, även mycket små mängder, kan leda till livshotande lungskador".

Resultatet visar också att placering av kemikalier är något man måste fundera djupare på (fråga 21 Oättkomligt för barn). En del handlare som tillhör kedjor säger att placeringarna bestäms centralt utifrån säljaspekter och att handlarna själva har litet inflytande i frågan.

En likhet med livsmedelsresultatet är att vi också här hittade ett antal produkter som hade brister i sina kontaktuppgifter (fråga 12). Avseende kemikalier kan man tycka att korrekta kontaktuppgifter är ännu viktigare än för livsmedel då de flesta handlare rimligtvis har bättre kunskaper om livsmedel än vad de har om kemikalier.

Övriga frågeställningar angående kemikaliemärkning hade relativt få anmärkningar.

Figur 4. Antal anmärkningar fördelat per fråga - kemikalier.

Metodiken

Vad gäller metodiken har vi på kort tid lyckats gå igenom ett stort antal verksamheter och produkter som i våra normala projekt skulle ha kunnat ta en hel säsong, det är positivt. Det verkar som att det är ett bra sätt att arbeta på. Vi behöver göra en grundlig utvärdering av metoden gentemot våra erfarenheter från föregående och detta projekt.

Hur går vi vidare?

Inspektionsresultatet överlämnas till livsmedelsavdelningen inom förbundet vad gäller livsmedelsfrågor och miljöskyddsavdelningen vad gäller frågor som uppstod vid märkning av kemikalier. Avdelningarna kommer använda resultaten för att bedöma behoven av uppföljning och framtida tillsynsinsatser.

Rapporten skickas till Livsmedelsverket och Kemikalieinspektionen.

Under hösten kommer vi att utföra en fördjupad analys/utvärdering av inspektionsmetodiken.

Vi kommer även i fortsättningen att bevaka märkning och förpackningssäkerhet av hushållskemikalier och livsmedel i dagligvaruhandeln. Handlarna och deras kunder ska bli tryggare vad gäller redlighet vid livsmedels- och kemikaliehantering.

Det är också viktigt att handlarna och konsumenterna får kontinuerlig upplysning om vad lagstiftningen säger om dagligvaruhandeln ur livsmedels-, miljö- och hälsoskyddsperspektiv. Både företagen och konsumenterna kan genom aktiva val påverka sortimentet i affärerna och köpa miljövänliga och hälsosamma varor när varorna är märkta och förpackade på rätt sätt.

Bilaga:
Checklistan

Butik:

Kontaktperson:

Datum:

Livsmedel

1 Vad heter produkten?		
2 Finns kontaktuppgifter inom EU/EES samt Turkiet?	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja ☐ Nej
3 Är märkningen på svenska?	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja ☐ Nej
4 Finns uppgift om beteckning?	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja ☐ Nej
5 Finns uppgift om hållbarhetstid?	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja ☐ Nej
6 Är hållbarhetstiden angiven på rätt sätt? (dag-månad-år)	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja ☐ Nej
7 Finns korrekta förvaringsanvisningar?	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja ☐ Nej
8 Är märkningen väl synlig?	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja ☐ Nej
9 Finns ingrediensförteckning?	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja ☐ Nej
10 Finns uppgifter om nettokvantitet, bäst-före-dag eller sista förbrukningsdag samt alkoholhalt angivet i samma synfält?	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja ☐ Nej

Kemikalier

11 Vad heter produkten?		
12 Finns det namn, adress och telefonnummer till ansvarig för att produkten släpps ut på marknaden?	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja ☐ Nej
13 Finns svensk märkning?	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja ☐ Nej
14 Ska produkten ha barnskyddande förslutning? (Om Nej gå till 16)	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja ☐ Nej
15 Om Ja; Har förpackningen barnskyddande förslutning? Anteckna antal felaktiga nedan	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja ☐ Nej
16 Ska produkten ha kännbar varningsmärkning? (Om Nej gå till 18)	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja ☐ Nej
17 Om Ja; Har förpackningen kännbar varningsmärkning? Anteckna antal felaktiga nedan	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja ☐ Nej
18 Säljs tändvätskor som är märkta med riskfrasen R65 eller faroangivelsen H304?	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja ☐ Nej
19 Om JA på fråga 18 – Är förpackningen svart, ogenomskinlig och innehåller högst en liter?	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja ☐ Nej
20 Om JA på fråga 18 - Finns följande text på förpackningen: "Förtäring av tändvätska, även mycket små mängder, kan leda till livshotande lungskador"?	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja ☐ Nej
21 Förvaras produkterna svåråtkomligt för små barn?	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja ☐ Nej
22 Förvaras produkterna väl avskilda från livsmedel?	☐ Ja ☐ Nej	☐ Ja ☐ Nej
